

Digitalizacja i zasoby cyfrowe

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu zawsze starała się być w czołówce bibliotek akademickich w Polsce, jeśli chodzi o rozwój nowych technologii. Dlatego już w latach 90. sukcesywnie i bardzo konsekwentnie rozwijała usługi elektroniczne, które dziś są niezbędnym elementem funkcjonowania nowoczesnej uczelni. W Bibliotece powstały strony internetowe instytucji wzbogacane o komunikatory, aplikacje prezencyjne dla zbiorów obcych, mobilne rozwiązania, a przede wszystkim: katalog elektroniczny, bazy danych bibliograficzne, biblioteka cyfrowa, repozytorium instytucjonalne, które stanowiły jednolity elektroniczny system informacyjny dla studentów i naukowców oraz innych użytkowników zainteresowanych zdobywaniem wiedzy. Wszystkie te platformy miały zawsze unikatowy otwarty dostęp (open access), dzięki któremu eliminowano niepotrzebne bariery i stwarzano warunki do rozwoju tym, którzy z nich korzystali.

1. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (KPBC)

Pomysł na stworzenie biblioteki cyfrowej zrodził się w Toruniu na początku 2002 roku, kiedy to w Polsce zaczęto poważne dyskusje na ten temat w środowisku bibliotekarzy. Doświadczenia bibliotek europejskich i światowych pokazywały, że rozwój tych instytucji będzie ukierunkowany na budowanie cyfrowych treści i zastępowanie tradycyjnych źródeł nowymi jakościowo dokumentami. Jedynym problemem, jaki stał przed każdą instytucją planującą bibliotekę cyfrową, to był problem funduszy. Budowanie od podstaw pracowni digitalizacji, szkolenia ludzi i oprogramowanie było oczywiście kosztowne. Wejście Polski do Unii Europejskiej¹ dało im szansę na sięgnięcie po zasoby finansowe specjalnie przeznaczone na inwestycje. Ważnym elementem wspierającym te pomysły w naszym regionie była strategia województwa kujawsko-pomorskiego, w której kładziono szczególny nacisk na budowanie nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej i sieci w regionie, dla której musiały pojawić się treści cyfrowe. Dodatkowym impulsem było pojawienie się polskich wzorców takich przedsięwzięć w innych regionach (np. Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej²) oraz wsparcia ze strony programistów z Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-

¹ B. Bednarek-Michalska, *Co czeka biblioteki polskie po wejściu do Unii Europejskiej?* „Biuletyn EBIB”, 2002 nr 7. Dostępna w: <http://www.ebib.pl/2003/47/michalska.php>.

² Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa tworzona jest przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Dostępna w: <http://www.wbc.poznan.pl>

sieciowego (PCSS)³. Gdyby nie pewność, że od strony informatycznej projekt będzie miał rzetelne wsparcie, kto wie, jakie podjęto by decyzje w tym zakresie. Po latach wydaje się, że to ono stanowiło o sukcesie polskich zasobów cyfrowych, które są w „Europeanie”⁴ od lat i stanowią ogromną część jej zasobu.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu jest od lat największą uczelnią na terenie Polski Północnej, posiada nowoczesną sieć informacyjno-biblioteczną, biblioteki są skomputeryzowane, dysponują potencjałem ludzkim, który pozwolił podjąć się trudnego zadania budowania zasobów cyfrowych. Dla tego i innych celów z inicjatywy władz UMK i Biblioteki powstało w roku 2003 Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego. Ma ono realizować misję szerokiej współpracy w zakresie dostarczania elektronicznych usług oraz zasobów wiedzy i informacji społeczeństwu regionu. Do konsorcjum weszły w pierwszej turze następujące instytucje:

L.P.	Nazwa biblioteki	Użytkownicy	Wielkość księgozbioru w wol. ⁵	Personel
1.	Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Biblioteka Główna	19 200	600 500	67
2.	Akademia Medyczna im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy, Biblioteka Główna	6 500	78 000	23
3.	Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, Biblioteka Główna	864	34 500	3
4.	Akademia Techniczno-Rolnicza im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy	10 185	491 956	40
5.	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Biblioteka Główna	40 000	2 500 000	210
	RAZEM	73 600	3 704 956	343

Jeśli do potencjału bibliotek szkół wyższych dodać potencjał publicznych bibliotek naukowych i innych instytucji kultury, które przystąpiły do Konsorcjum do 2014 r., to jego

³ Środowisko Biblioteki Cyfrowej dLibra. Dostępne w: <http://dlibra.psnc.pl> oraz M. Górny, P. Gruszczyński, C. Mazurek, J. A. Nikisch, M. Stroiński, A. Swędryński: *Zastosowanie oprogramowania dLibra do budowy Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej*, „Zeszyty Naukowe Wydziału ETI Politechniki Gdańskiej. Technologie Informacyjne”, t. 1, 2003, s. 109-118.

⁴ Dostępne w: <https://www.europeana.eu/portal/pl>

⁵ [Przyp. Red.] Stan na kwiecień 2016 r.

wartość stała się znacznie wyższa, a zasięg oddziaływania szerszy. W chwili obecnej w KPBC są:

- Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu – koordynator projektu
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy - współtwórca
- Biblioteka Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera UMK w Bydgoszczy - współtwórca
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu
- Biblioteka Miejska im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu
- Centrum Kultury Dwór Artusa w Toruniu
- Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu
- Teatr „Baj Pomorski” w Toruniu
- Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rypinie
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy
- Biblioteka Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku
- Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy
- Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ignacego Łyskowskiego w Brodnicy
- Fundacja im. Generał Elżbiety Zawackiej

Cele i założenia Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

Cele ogólnym projektu było stworzenie regionalnej biblioteki cyfrowej, która wspierałaby rozwój potencjału intelektualnego oraz innowacyjnego społeczeństwa i umożliwiała szybki dostęp do zasobów wiedzy, a także zabezpieczała cenne dokumenty regionu i piśmiennicze zabytki kultury. Założono, że realizacja tego celu spowoduje:

- ułatwienie użytkownikom dostępu do wybranych publikacji (szczególnie monografii i artykułów naukowych);
- zwiększenie dostępności najczęściej wykorzystywanych przez studentów podręczników i skryptów akademickich oraz poprawi efektywność ich wykorzystania;
- podniesienie jakości kształcenia nie tylko stacjonarnego, ale i zdalnego (e-learning);
- ułatwienie, a w niektórych wypadkach wręcz umożliwienie, dostępu do źródeł informacji przechowywanych w bibliotekach i archiwach, ale ze względów

bezpieczeństwa udostępnianych wyjątkowo nielicznej grupie użytkowników (druki archiwalne, nuty, rękopisy, druki ulotne);

- stworzenie cyfrowych kopii najcenniejszych dzieł przechowywanych w bibliotekach czy muzeach i archiwach;
- polepszenie dostępu do elektronicznych katalogów i bibliografii bibliotek;
- ułatwienie dostępu do materiałów bibliotecznych dotyczących regionu kujawsko-pomorskiego;
- zapewnienie dostępu do istotnej dla nauki części światowego zasobu czasopism w postaci elektronicznej
- integrację platformy sprzętowo-programowej i obniżenie kosztów jej eksploatacji

Rzeczywiście, założenia te zostały zrealizowane, a KPBC wpisano do strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020. Dzięki czemu marszałek województwa wspiera rozwój biblioteki i instytucji ją tworzących.

Cele szczegółowe projektu i działania za lata 2003-2005

Na początku rozwoju platformy cyfrowej postawiono sobie następujące cele: 1. zbudowanie trzech pracowni digitalizacji w regionie (jedna w Toruniu i dwie w Bydgoszczy); 2. ucyfrowienie materiałów bibliotecznych (1000 rocznie); 3. udostępnienie zasobów w Internecie.

W roku 2004, kiedy zaczęto budować KPBC, Polska nie posiadała poważnych zasobów cyfrowych, które mogłyby wesprzeć edukację, permanentne kształcenie, dostęp do informacji na każdym poziomie. Wszystko, co udostępniano w Internecie, było niewystarczające nie tylko ilościowo, ale i jakościowo⁶. Dlatego w Toruniu uważano, że muszą szybko powstać biblioteki cyfrowe, które zapełnią sieci rozległe poważną, polską, naukowo-edukacyjną treścią. Cele powyższe zrealizowano i skutecznie wypełniano treścią platformę tak, że dziś ma ponad 70 tys. obiektów cyfrowych.

Warto podkreślić, że Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa była pierwszym w Polsce projektem tak skrupulatnie zaprojektowanym i sfinansowanym z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, z programu ZPORR⁷ w kwocie ponad 700 tys. PLN (85% kosztów całości). Dawało to jej pozycję lidera w Polsce i spowodowało, że przez lata była

⁶ B. Bednarek-Michalska, *Biblioteki w dobie Internetu*, „WWW Magazyn internetowy”, 2001, nr 7, s. 60-62.

⁷ Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006, Urząd Marszałkowski woj. Kujawsko-pomorskiego, Departament Polityki Regionalnej i Gospodarki Przestrzennej [online]. [data dostępu 7.06.15.]. Dostępne w: <http://www.kujawsko-pomorskie.pl/>.

wzorcem dla innych powstających platform. Bibliotekarze z Torunia byli wielokrotnie zapraszani na konferencje, spotkania, zebrania fachowe w celu demonstrowania swojego projektu i szkolenia innych w praktycznych kwestiach. Zdawali sobie także sprawę z zagrożeń jakie niesła realizacja tego projektu - zostały one dość szybko w środowisku fachowym zdefiniowane i opisane, jednakże nie stanowiły hamulca, który spowolniłby proces budowania KPBC.

Il. 1 Strona główna KPBC. Zrzut ekranowy. Źródło: <http://kpbc.umk.pl/dlibra>.

Jak wspomniano wyżej, projekt budowy KPBC był wspólną inicjatywą całego środowiska naukowo-kulturalnego Pomorza i Kujaw. Po środowiskowej dyskusji przyjęto, iż KPBC będzie inicjatywą KONSORCJUM, poszczególne biblioteki będą umieszczały swoje zasoby cyfrowe korzystając ze wspólnej platformy sprzętowo-programowej, oznaczonej herbem województwa, a posadowionej w BG UMK, która sprawuje do dziś nad nimi merytoryczną pieczę w zakresie: katalogowania, opisu, aktualizacji i reguł udostępniania. Pracami nad projektem miała także kierować BG. Projekt został przyjęty do realizacji w lipcu 2003 roku zaraz po podpisaniu dokumentu porozumienia między Rektorami uczelni wyższych naszego regionu. W bezpośredniej realizacji pierwszej fazy wdrożeniowej przedsięwzięcia wzięły udział tylko 3 biblioteki dwóch uczelni: BG Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, BG Collegium Medicum UMK im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy oraz BG UMK.

W założeniach Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa miała składać się z trzech części o charakterze kolekcji:

- **naukowo-dydaktycznej**, w której znajdują się cyfrowe kopie wybranych podręczników, monografii i artykułów naukowych
- **dziedzictwa kulturowego**, zawierająca cyfrowe kopie najcenniejszych, ale zarazem często wykorzystywanych pozycji: inkunabułów, starodruków, rękopisów, zbiorów ikonograficznych, kartograficznych itp.
- **regionalnej**, zawierającej cyfrowe kopie ulotek, plakatów, afiszy, zaproszeń, katalogów wystaw i targów, artykułów i monografii o regionie

Podział na kolekcje wynikał z zapotrzebowania środowiska naukowego i specjalizacji danej biblioteki. Tworzenie kolekcji jest jednak dynamiczne i dziś jest ich znacznie więcej w miarę jak do KPBC wstępują nowi partnerzy.

Zarządzanie zawartością biblioteki cyfrowej

System elektroniczny, na którym została posadowiona KPBC, jest oparty o sprawdzone oprogramowanie polskie dLibra stworzone w Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym i rozwijane aktualnie w kolejnych wersjach. Oprogramowanie to pozwala na realizację wszystkich podstawowych funkcji platformy cyfrowej (udostępnianie, czyli wyszukiwanie wg metadanych, przeszukiwanie tekstów publikacji, nawigację po obszarze dzieła, konieczne zabezpieczenia przed kopiowaniem, oprogramowanie do wprowadzania danych, edytowania i prezentacji plików zarówno graficznych, jak i tekstowych także dla osób niedowidzących).⁸

Wstępnie w roku 2004 dane dotyczące digitalizacji w najbliższych czterech latach szacowano na 5 tys. i zadanie to wykonano z sukcesem, dziś KPBC liczy ponad 74 tys. obiektów różnego typu i jest częścią Federacji Bibliotek Cyfrowych, które razem (ponad 100 platform) wysyłają do Europeany około 2 mln. obiektów cyfrowych. Jest to niemałe osiągnięcie, co więcej stanowiące standard upowszechniania materiałów bibliotecznych, którego nikt nie kwestionuje, a nie było to oczywiste w roku 2004. Bibliotekarze, którzy pracowali przy selekcji zasobu do digitalizacji wywodzili się z różnych działów, reprezentowali wiedzę fachową z różnych dziedzin po to, by wykorzystując swoją wiedzę fachową mogli dla użytkowników przygotować nie tylko różne formy wydawnicze (rękopisy,

⁸ P. Gruszczyński, C. Mazurek, S. Osiński, A. Swędryński: *Zarządzanie zawartością bibliotek cyfrowych*. Materiały z konferencji Polski Internet Optyczny: Technologie, Usługi i Aplikacje PIONIER2002, Poznań (Polska), 24-27 kwietnia 2001 r. Dostępne w: <http://lib.psync.pl/Content/31/pionier-2002.pdf>

książki, artykuły, czasopisma, ulotki, audio/video, plakaty, grafiki, fotografie, pocztówki i inne), ale także ważne i potrzebne do bieżących prac naukowych czy dydaktycznych treści.

Dziś Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa służy naukowcom, studentom, uczniom i wszystkim mieszkańcom regionu kujawsko-pomorskiego, którzy potrzebują dostępu do wiedzy i informacji w pracy zawodowej czy życiu prywatnym. Ponieważ uczelniom regionu zależy na jak najszybszym udostępnieniu druków własnych w związku z tym wprowadzono procedury, które umożliwiają sprawne skanowanie współczesnych utworów wydanych przez oficyny uczelniane lub samych autorów. Publikacje umieszczone w KPBC mają uregulowany status prawny.

Od paru lat BG UMK systematycznie pozyskuje prawa autorskie do dzieł profesorów pracujących w regionie i buduje spersonalizowane kolekcje. Wynikło to z zapotrzebowania uczelnianych środowisk. Kolekcje takie posiadają już profesorowie: Aleksander Jabłoński, Karol Górski, Krzysztof Mikulski, Andrzej Majdowski, Włodzisław Duch, Adam Jakubowski, Wilhelmina Iwanowska, Roman Ingarden, Władysław Dziewulski, Jerzy Dygdała, Janusz Małłek, Jadwiga Wilkoń-Michalska i inni⁹.

Innym ważnym powodem, dla którego bibliotekarze tworzą bibliotekę cyfrową jest polityka zabezpieczenia cennych druków i trwałego ich przechowywania. Udostępnianie obiektów fizycznych powoduje ich degradację, by temu zapobiec przygotowuje się ich postać cyfrową – surogat, który doskonale nadaje się do wielokrotnego wykorzystania nie powodując uszczerbku dla oryginału. Kolejnym powodem skanowania form analogowych jest ich zniszczenie i zacytowanie uniemożliwiające wykorzystanie ich w normalnych warunkach. Od paru lat obiekty z KPBC wysyłane są do Krajowego Magazynu Danych¹⁰, gdzie będą przechowywane wiecześnie w postaci cyfrowej, co daje gwarancję, że rola biblioteki jako kustosa dziedzictwa regionu zostanie spełniona. Warto podkreślić, że ze względu na światowe wykorzystanie zasobu, KPBC ma wersję językową angielską i niemiecką.

Rozwój platformy cyfrowej w zasadzie jest zapewniony na wiele lat do przodu, nie tylko dlatego, że tworzą ją poważne instytucje regionu, ale także ze względu na wsparcie samorządu regionalnego oraz spełnianie oczekiwań społeczności lokalnej. Realizuje ona także cele ogólnokrajowe w zakresie digitalizacji i zachowania dziedzictwa kultury.

2. Repozytorium instytucjonalne UMK – rUM@k

⁹ Dostępne w: <http://kpbk.umk.pl/dlibra/publication?id=29737>

¹⁰ Dostępne w: <http://kmd.pcass.pl/>

Kolejnym projektem jest repozytorium instytucjonalne, którego zadaniem jest gromadzenie dorobku pracowników uczelni rodzącego się w postaci cyfrowej. Dawną praktyką biblioteczną było gromadzenie nadbitek prac pracowników UMK i tworzenie z nich bibliografii, nowa epoka narzuca inne poważniejsze obowiązki – gromadzenie dzieł w postaci pełnotekstowej. Repozytorium UMK jest rodzajem magazynu wieczystego przechowywania treści, które nie powstają w formie analogowej, tylko „od urodzenia” mają postać cyfrową.

Przygotowania do tworzenia repozytorium trwały kilka lat, gdyż bibliotekarze i informatycy musieli się przygotować merytorycznie i technicznie do wdrożenia nowej usługi. W roku 2012 za zgodą władz uczelni powstało repozytorium instytucjonalne rUM@K, którego zadaniem jest zarchiwizowanie i upowszechnianie dorobku naukowo-edukacyjnego pracowników oraz doktorantów uczelni. Biblioteka, by je wdrożyć bez przeszkód, pozyskała fundusze MNiSW ze strumienia na Działalność Upowszechniającą Naukę i zaimplementowała darmowe oprogramowanie dSpace rozwijane w Massachusetts Institute of Technology¹¹. Było ono sprawdzone w świecie i dawało gwarancję stabilności oraz rozwoju w kierunku oczekiwanym przez świat nauki. Bibliotekarze podjęli także współpracę z Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu, która jako pierwsza w Polsce zrealizowała takie przedsięwzięcie, by radzić się w sytuacjach nieoczekiwanych.

Kolekcje podzielono wg wydziałów i innych jednostek uczelni, ze względu na konieczność kontrolowania zasobu poszczególnych jednostek i raportowania do odrębnych instytucji. Repozytorium ma uregulowany status prawny, opracowano dla niego politykę gromadzenia i zabezpieczenia, stworzono regulamin działania w oparciu o odpowiednie zarządzenie Rektora UMK, a także przygotowano wszystkie informacje z zakresu prawa autorskiego dla pracowników, którzy zgłosili szereg wątpliwości w tym zakresie. System daje możliwość stosowania nowoczesnych licencji Creative Commons, które są przydatne w Internecie i bardziej indywidualizują zakres ochrony prawnoautorskiej. W celu uniknięcia czasochłonnych i trudnych negocjacji z każdym autorem z osobna oraz pozyskiwania na piśmie zgód prawnoautorskich, na platformach repozytoryjnych instaluje się mechanizmy weryfikujące status pracowników oraz formularze zgody, które wystarczy odkliknąć w czasie deponowania, by problem prawny był rozwiązany.

Ponieważ repozytorium powstało jako kolejna baza danych gromadząca informacje o pracach pracowników, to Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu wspólnie z Wydawnictwem UMK rozpoczęła od razu realizację planu konsolidacji danych o publikacjach uczelni.

¹¹ Dostępne w: <http://dspace.mit.edu/>

Całkowite połączenie bibliotecznych baz danych i nowej platformy czasopism elektronicznych¹² nie było możliwe, ze względu na to, że każdy z tych systemów pełni inną rolę (publikacyjną, archiwizacyjną i parametryzacyjną) oraz zawiera nieco inne dane. Zorganizowano więc między nimi przepływ danych. Platforma czasopism UMK (wydawnictwo), repozytorium UMK (archiwum wieczyste) i Expertus (bibliometria) automatycznie lub półautomatycznie wymieniają dane bibliograficzne i pliki tam, gdzie to jest konieczne. Założono, że praca naukowa będzie deponowana w postaci elektronicznej tylko raz. Jeśli trafi do wydawnictwa, zostanie przerzucona do repozytorium, a stamtąd do Expertusa, by nie trzeba było jej zgłaszać osobno do oceny bibliometrycznej. Jeśli trafi jedynie do bibliometrii będziemy zachęcali, by znalazła się w repozytorium. Przygotowano jednocześnie te systemy do przeładowania danych do Polskiej Bibliografii Naukowej¹³ tworzonej przez MNiSW tak, żeby nie było konieczności indywidualnego ładowania tej bazy. Takie masowe zautomatyzowane przekazywanie danych zaoszczędzi pracownikom UMK żmudnej i powtarzalnej pracy.

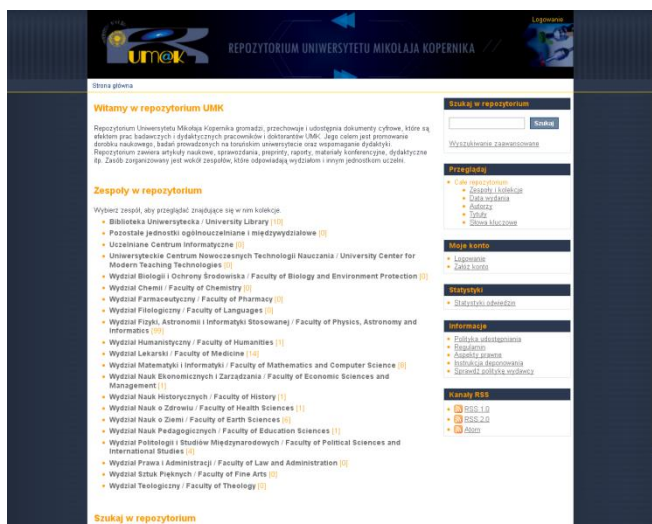
Repozytorium UMK rozwija się bardzo szybko, przez rok pracownicy UMK zdeponowali w nim ponad 1200 prac naukowych różnego typu, które są widoczne w światowych wyszukiwarkach takich jak BASE, Google Scholar, Driver. Wprowadzono je także na światowe listy repozytoriów ROAR i DOAR, skąd wszyscy dostawcy danych i treści pobierają informacje o istniejących pracach naukowych.

W repozytorium rUM@K można deponować: preprinty, rękopisy, postprinty, monografie, materiały konferencyjne, raporty z badań, prace doktorskie, habilitacyjne, prace dydaktyczne, sylabusy, wykłady filmowane, fotografie dzieł sztuki, prezentacje, wszystko co wiąże się z dorobkiem naukowym czy dydaktycznym pracowników itp. Istotnym dla promocji dorobku UMK jest fakt, że są one natychmiast widoczne w Internecie, a w systemie nie ma możliwości ukrywania obiektów, czy ograniczania dostępności. Jeśli ktoś chce udostępnić materiał jedynie w sieci wewnętrznej UMK to biblioteka stworzyła w tym celu tzw. Zasób cyfrowy¹⁴, który jest dostępny jedynie dla komputerów z IP naszej uczelni.

¹² Dostępne w: <http://wydawnictwoumk.pl/czasopisma/>

¹³ Dostępne w: <https://pbn.nauka.gov.pl/>

¹⁴ Dostępne w: <http://zc.umk.pl/dlibra>

Il. 2. Zrzut ekranowy repozytorium UMK RUM@K. © UMK.

Korzyści, jakie daje tego typu (open access) upowszechnianie dorobku nauki są wielorakie, nie tylko dla pracowników nauki, ale i uczelni jako instytucji. Pracownikom daje szansę szybkiego zaistnienia w obiegu naukowym i zwiększenia liczby cytowań, podgląd na dane statystyczne wykorzystania ich dorobku, udostępnienie swoich prac studentom, wykorzystanie ich do prezentacji przed różnymi gremiami, także donatorami. Równie ważne jest to, że repozytorium daje gwarancję długoterminowego przechowania zgromadzonego zasobu, który nie ulegnie rozproszeniu i nawet po wielu latach będzie można do pracy się odwołać. Funkcjonalność ta zapewniona jest przez Uczelniane Centrum Informatyczne i Krajowy Magazyn Danych.

Dodatkowe korzyści czerpie z repozytorium uczelnia. Gromadzenie prac naukowych pracowników uczelni pozwala zarządzać własnością intelektualną i wspomaga parametryzację oraz sprawozdawczość, daje pełen obraz rezultatów badań prowadzonych za dany rok oraz statystyki dotyczące wykorzystania jej dorobku naukowego; zapewnia każdemu wydziałowi odrębną kolekcję prac jego pracowników. Uwidaczniając zasoby instytucji w Internecie po części zapobiega się plagiatom, gdyż są one wykrywane bardzo szybko. Integruje się nasze badania ze światowym zasobem naukowym przez metawyszukiwarki naukowe (BASE, Google Scholar, Oaister, Driver) i uwidacznia je w świecie. Bibliotekarze zapewniają wysoką jakość metadanych, ponieważ opis bibliograficzny publikacji jest dokładnie sprawdzony i poprawiony zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Dane te coraz częściej są pobierane do baz komercyjnych takich jak: SciVerse (Elsevier); Web of Science (Thomson Reuters) - poszerzamy tym samym ich widoczność w świecie. Repozytorium pozwala zintegrować zasoby pełnotekstowe ze środowiskiem e-learnigowym

uczelni i wspomaga dydaktykę. Otwartość i transparentność podnosi prestiż uczelni i promuje jej dorobek; wpływa na ocenę widoczności uczelni w świecie (visibility) np. w oraz bardziej znanym rankingu Webometrics¹⁵.

Powstanie repozytorium było koniecznością. Nowe pokolenie studentów czy naukowców traktuje z taką samą powagą otwarte dane w Internecie, jak traktowano kiedyś tradycyjne księgozbiory gromadzone w zamkniętych magazynach. Są one zatem nieodłącznym i pożądanym elementem ich uczelnianego funkcjonowania. Repozytorium jako narzędzie składowania nie ma innych wersji językowych, ponieważ utwory deponować mogą jedynie pracownicy UMK, a jego zasoby (metadane i teksty) są bezproblemowo widoczne w światowych wyszukiwarkach naukowych.

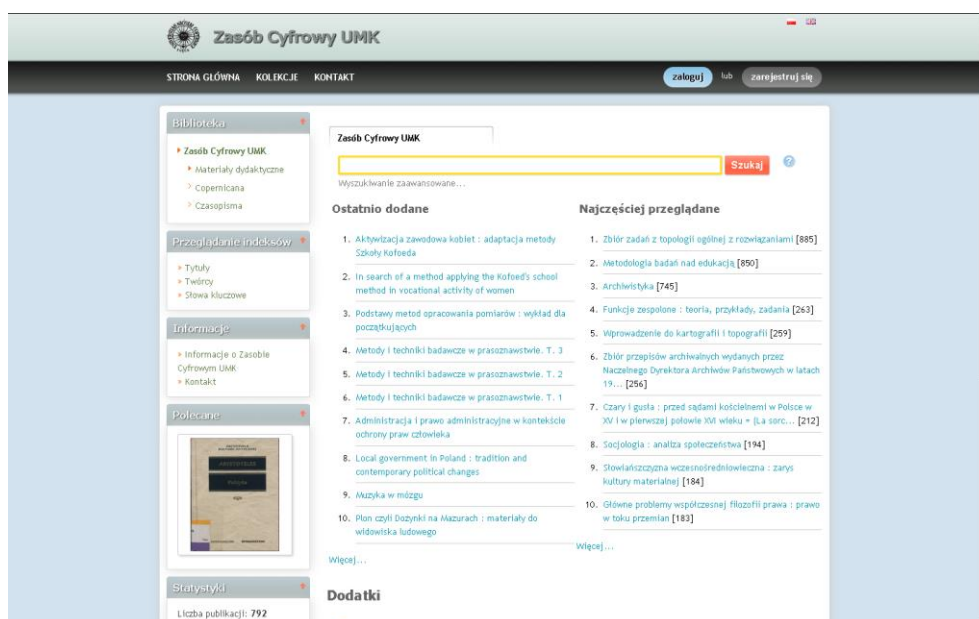
3. Zasób Cyfrowy UMK

Jeszcze innym zasobem istotnym dla studentów i pracowników UMK, jednakże niewidocznym na zewnątrz, jest elektroniczna platforma zamknięta, którą stworzono dla poprawienia jakości kształcenia na UMK. Prawo autorskie zezwala szkołom wyjątkowo na udostępnienie wewnątrz instytucji tych zasobów, które są niezbędne w procesie dydaktycznym. Wiele książek znajdujących się w postaci analogowej w bibliotece jest zaczytanych, niedostępnych poza budynkiem, lub tylko w jednym egzemplarzu, co bardzo utrudnia prowadzenie zajęć dydaktycznych. Dlatego wielu pracowników i studentów zwraca się z prośbą o upowszechnienie wewnątrz uczelni wersji elektronicznej, którą mogliby czytać bez problemów. Postulaty te są realizowany w ograniczonym zakresie zgodnie z prawem autorskim.

Zasób Cyfrowy UMK zawiera książki i inne typy dokumentów, które objęte są prawem autorskim i mogą być udostępniane jedynie wewnątrz uczelni zgodnie z art. 28 p. 3 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 2006 nr 90 poz. 631). Są to głównie podręczniki niedostępne w bibliotekach sieci oraz materiały zeskanowane w związku z ochroną zasobów Biblioteki Uniwersyteckiej. Dostęp do tych obiektów jest ograniczony jedynie do przeglądania pojedynczych egzemplarzy.

W chwili obecnej w zasobie znajduje się blisko 800 obiektów, a od roku 2009, kiedy zasób powstał, odwiedziło go jedynie 17 tys. osób. Nie jest to zatem duża liczba, ale są to osoby, które mogły skorzystać zgodnie z prawem z alternatywnego dostępu do zasobów UMK.

¹⁵ Dostępne w: <http://www.webometrics.info/en>

Il. 3 Strona główna ZC. Zrzut ekranowy. Źródło: <http://zc.umk.pl/dlibra>.

Podsumowanie

Można stwierdzić, że tworząc omówione zasoby cyfrowe bibliotekarze z BU UMK nie tylko wpisali się w nowoczesne światowe trendy, ale przede wszystkim stworzyli studentom i pracownikom UMK dobre warunki pracy i studiowania. Spełnili swoje ustawowe zadanie gromadzenia, opisywania i upowszechniania zasobów kultury i nauki. Jedynie ich forma uległa unowocześnieniu. Przygotowania do realizacji tych technologicznych przedsięwzięć miały miejsce w latach 90., a realizacja po roku 2000. Warto dodać, że ogromną rolę odegrały w tym procesie kontakty międzynarodowe, bez których nie byłoby standardów, metod i narzędzi, które usprawniły wszystkie wdrożenia.

Nadesłano dnia: 15.04.2016